

Institutiones Dialecticæ

Dieterich, Conrad

Giessæ Hessorum, 1611

Caput XIV. Dissentanea sunt argumenta simplicia, quæ à re, quam arguunt, dissentiunt.

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-56580](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56580)

confunduntur. ut, *Spectra loquuntur & ratiocinantur.*
Ergo sunt homines.

[Homo loquitur organicè, secundùm definitum hominis
modum, naturaliter. Spectra autem non humana facultate.]

Deus solus est justus, sapiens, bonus, &c. Ergo nullus homo
& angelus est justus, bonus.

[Deus originaliter, immutabiliter, infinitè: Homo
& alii participativè, definitè, mutabiliter boni sunt.]

Non semper rides & ploras. Ergo non es homo.

[Proprium potentiâ saltem competere satis est, licet non
actu semper.]

IV. Cùm malè conjunguntur accidentia corporis
& animi. ut, *Socrates est albus & Philosophus.* Ergo est al-
bus Philosophus.

V. Cùm substantia & accidens confunduntur. ut,
*Quam carnem heri emisti, edisti: Tu heri crudam carnem
emisti. Ergo & crudam carnem edisti:*

[Major loquitur de Substantia. Minor de qualitate. Est
igitur fallax. accidentis.]

Huc usque de Consentaneis; sequuntur Dissenta-
nea; & primò quidem Diverſa.

CAPUT XIV.

I. Dissentanea sunt argumenta sim-
plicia, quæ à re, quam arguunt,
dissentiant.

[Dissentaneum autem dicitur, quod non habet talem
cognitionem naturalem, ut consentire aut de altero affirmatè
dici possit, sed semper consequens de antecedente negatur, nec
idem de eodem dici, aut simul esse potest. Nomen habet à dis-
sensu, translatione Metaphorica à sensibus ad intellectum.]

Dissentanea legitimo ordine sequuntur consentanea,
& præcedunt comparata ac orta. Quia I. ut in consen-
taneis est affirmatio, ita in dissentaneis est negatio. At affir-
matio est prior negatione, naturâ, cognitione, dignitate & exi-
stentiâ. Quia II. Comparatis sunt simpliciora. Simplex

autem est mensura compositi. Quia III. Ortum (effectum non potest esse prius illo, à quo oritur (causa)) Horum sunt hi generales CANONES.

I. Omnia Dissentanea enunciantur negando (sicut consentanea affirmando) & arguuntur negativè; nunquam affirmativè. ut, *Lapis non est homo. Cæcus non videt. Albus non est niger. Pater non est filius. Est lapis. E. non est asinus. Est albus. E. non est niger, &c.*

II. Dissentanea sunt æquè inter se nota & manifesta: hoc est, Dissentaneorum qui novit unum, novit & alterum. ut; si sciveris quid sit virtus (actionis honestas) noveris etiam quid sit vitium (actionis turpitudine:); si scis quid sit pater (qui habet filium) nosti etiam quid sit filius (qui habet patrem).

[Intelligendus tamen est hic Canon non de æquali essentia sive existentia (solis relatis exceptis:); sed de æquali notitia. Consentaneis quidem etiam æqualis notitia competit, verum non per se, quatenus simpliciter consentanea sunt, sed propter aliud, quatenus nimirum relata sunt atque dissentanea.]

III. Dissentaneorum alterum ab altero æqualiter arguitur; hoc est:

Quantum valet & arguit unum, tantum valet & alterum. Sic respectu terminorum relata oppositionis inter patrem & filium alter ab altero æqualiter arguitur. Licet interim respectu substantiæ naturalis pater prior sit filio.

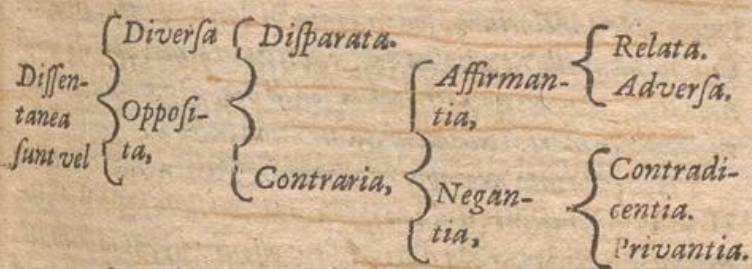
IV. Dissentanea iuxta se posita clariùs elucidantur. Sic melius quis percipere potest, quæ sint mala belli & vitii, si contulerit cum commodis pacis & virtutis. Melius perspicias quæ sit natura

natura emphyteusews, si cum proprio dominio conferatur.

[Non est hic Canon contrarius secundo. Sunt enim dissentanea æque nota secundum naturam: clarius elucescunt quo ad nos, seu quoad sensum nostrum.]

Tabella Dissentaneorum.

2. Dissentanea sunt duplicia: Diverſa vel Opposita.

[Quaquam Dissentanea dividuntur in diverſa & opposita, non tamen hac se arguunt mutuò sicut causa & effectum, sed alterum alteri est diverſum vel oppositum. Itaque diverſum est diverſi diverſum, & à diverſo arguitur; oppositum ab opposito. Vnde Regula: Omne diverſum & oppositum in se virtualiter includit diverſi & oppositi negationem. Dn Libav.]

3. Diverſa sunt argumenta dissentanea, quæ solâ ratione dissentiunt.

Ratione dissentiunt, quæ non re ipsa, sed tantum certo quodam respectu personæ vel rei alicujus dissentiunt. Quapropter quamvis simul non sint in hoc, possunt tamen per naturam simul esse in alio.

4. Notæ Diverſorum sunt hæ: Non hoc, sed illud: quaquam-tamen: Item: cum-tamen: etsi-tamen: ut & præterquam: Si non hoc, at illud: Non alibi, at hic, &c.

Exempla inventionis.

Diverſa Ratione sive respectu Diverſa.

Formosum esse. — Ulyssis, — Facundum esse.
 Victoriā reportare. — Syllae, — Insignia victoriā
 Bene moratum esse. — Studiosi, — eruditum esse.
 Doctum esse. — Petri, — Divitem esse.
 Media morte teneri. — Priami, — Tacere.

Hæc adhibitis suis propriis notis sive formulis nuntiantur ita: Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses. Non victoriā, sed insignia victoriā Syllæ reportavit. Quamquam ille studiosus est eruditus, tamen non est benè moratus. Petrus non est doctus, sed dives. Quamquam Priamus media morte tenebatur, tamen non tacebat.

[Hic in primo exemplo facundia & formositas ratio Ulyssis dissentiant, quia in ipso simul non sunt, & ita diversa sunt: Aliās verò in aliis possunt esse simul, quia sunt in juncta communiā: sicut in Demosthene, Pericle, Cicerone, aliis, qui simul & facundi & formosi esse potuerunt. Sic eminentur & hæc exempla. 2. Cor. 4. v. 8. Premimur quidem, sed non opprimimur; aestuamus, sed non exaestuamus: vomimur, sed non deserimur: deijcimur, sed non perimus. Tit. 16. Increduli etsi profitentur se scire Deum, tamen facti negant. Rom. 1. 21. Gentes cum cognovissent Deum, non tamen ut Deum glorificaverunt. Interdum notæ dissimulantur. ut, Dives fuit Croesus, at nihilominus à Cyro captus. Cunctator est Fabius, segnis non est.]

Observandum hîc est discrimen inter Diversa, Adversa, & Dissimilia.

I. Diversa differunt tantum ratione: Adversa verò ratione & re dissentiant.

1. Adversorum affirmato uno, negatur alterum: & contra: At in diversis non inter se. V. C. Est bonus. Ergò non est malus. Est malus. Ergò non est bonus. At non: Est formosus. Ergò non est facundus. Non est facundus. Ergò est formosus.

2. Adversa non possunt esse simul in aliquo

subjecto: Diversa verò simul esse possunt, ut, Non potest quis simul esse bonus & malus. At potest quis simul esse formosus & facundus.

II. Diversa & Adversa simpliciter dissentiant & se arguant. Dissimilia verò comparatè, collatione inter bis binos terminos instituta.

III. In Diversis & Adversis alterum affirmatur, alterum negatur: In dissimilibus verò neutrum; sed alterum saltem ab altero distinguitur.

IV. Diversa & Adversa dicuntur de uno subjecto. Dissimilia verò de duobus: ut, Senex erat, & tamen fuga sibi quærebat salutem. Hic vides tantum duo (1. senem esse, 2. & fugere) simpliciter per se considerata, ratione saltem siue respectu dissentire. Ergò diversa sunt. At cum dico: Occasus solis est dissimilis morti hominum. Dissimilia hic sunt. Occurrunt enim bini termini: 1. occasus. 2. sol. qui dissimiliter comparantur cum binis aliis, scilicet, 1. morte, 2. & hominibus. Sic si dico, Nigra sum, formosa tamen: Diversa sunt: si dico, Non sum albus, sed niger; Adversa sunt: si dico: Quamvis ille niger, quamvis tu candidus esses: Dissimilia sunt.

[Diversorum primus inventor & auctor fuit Petrus Ramus, qui quidem prius ea ad dissimilia referit, postea verò ro penitus considerata suum ipsis peculiarem locum in Dissentaneis assignavit. Cum verò dicantur sola ratione dissentire, referenda huc fuerit distinctio Realis & Rationis. Realis est, qua citra cogitationem, intellectum & voluntatem nostram, in re distincta natura fundamentum habet. Estq; vel subordinativa, qua & formalis dicitur, eorum

qua separari non possunt: ut cum distinguitur qualitas a substantia, color a nigredine: vel separativa, eorum qua separari possunt. ut, cum distinguitur accidens a substantia, aliter cygno. Rationis est, que fit sola nostra cogitatione, intellectus et voluntate. Estque vel pura, qua nec in re, nec in rei virtute fundamentum habet, sed tantum in intellectu nostro. ut, cum in celo distinguimus dextrum et sinistrum. Purus enim respectus est diversitatis, re manente eadem. Vel virtutis, qua in virtute rei fundamentum habet, seu, qua res sensibus distinctas, tantum in efficacis suis distinguit. Ut cum distinguitur in igne vis lucendi, urendi, calefaciendi, siccandi, etc.] Diversorum sunt hi CANONES.

I. Diversorum usus præcipue est axiomaticus. Et: Diversa valent tantum ad distinguendum, non ad concludendum.

[Itaque N. V. C. Petrus est dives. E. non est doctus. Petrus non est doctus. E. est dives. Quia inter ea tantum dissensio Rationis, non Rei.]

II. Unum idemque numero permanens potest habere multiplicem considerationem respectum. ut, Adamus ante lapsum fuit iustus et variis virtutibus ornatus. Post lapsum vero iisdem destituitur.

ELENCHUS

Diversorum committitur I. cum pro diversis sumuntur, quæ prorsus sunt eadem. ut, Cicero est magnus orator, sed tamen non est dicendi peritus. Sunt enim prorsus eadem.

II. Cum pro diversis sumuntur, quæ re ipsa differunt. ut, cum quidam dicunt humanam et divinam Christi naturam differre tantum ratione, cum tamen reverè sunt termini disparati.

III. Cum in varias distinctionum Regulas procedatur.

[Huc ergò referri possunt Fallac. distinctionis, et distinctionis.]

Sex: a quivocatio, amphibolia, compositio & divisio, figura dictionis, accentus, &c.]

Hæc de Diverſis: ſequuntur Oppoſita Diſparata.

CAPUT XV.

1. **O**ppoſita ſunt argumēta diſſentanea, quæ ratione & re diſſentiunt.

Ratione & re diſſentiunt, qua non tantum ſubjecto, ſed & natura & eſſentiâ realiter diſſerunt, ita ut per naturam ſeparata ſint, eaſdem formas non habeant, nec unquam in uno ſint, nec per naturam in eſſe poſſint, ſed ſimul poſita ſe mutuo evertant, ut canis, aſinus: albus, niger: pauper, dives.

[Quidam re diſſentire idem dicunt eſſe, quod ſubjecto diſſentire. At Logicus per Rem intelligit unumquodq; per ſe conſideratum, ſive ſubſtantia ſit, ſive accidens: ita re diſſert calor à frigore. Itaq; qua re diſtincta, non etiam diſtincta eſſentiis, & qua ſubjecto diſſerunt, non ſtatim re diſſerunt. Aliter enim vocabulum Res accipitur in Phyiſicis: aliter in Logicis; ubi & id Res eſt, quod non eſſentia, nec ſubjectum, ſed aliud quid eſt. Ita in Theologia perſona Trinitatis diſſerunt Re ſeu Realiter, & tamen non natura & eſſentia.] Illorum ſunt hi Generales CANONES.

Oppoſita non poſſunt 1. attribui eidem, (de uno numero eodemq; ſubjecto predicari) 2. ſecundum idem (ſecundum eaſdem partes) 3. ad idem (ad eandem ſubjecti partem, ejuſdem reſpectu, relatione, ratione, & eodem modo) & 4. eodem tempore (non diverſe.)

Itaq; Omne oppoſitum tunc verè oppoſitum eſt, cum aliud atque aliud eſt, non diſſerente tempore, ratione, & reſpectu. (ubi enim hæc, vel quedam ex his, variant, non verè oppoſita, ſed diverſa ſunt.) Diverſus namq; reſpectus tollit omnem oppoſitionem.